

Weggeslingerd uit het centrum

Josha Zwaan schreef een prachtig boek over het niefalen van haar zoon en hoe haar gezin daarop reageerde.

Tekst: Lisette Thooft

Josha Zwaan is zelf nog maar net uit het ziekenhuis als haar zoon, die in het boek *Jim* heet, plotseling opgenomen moet worden. Voorjaar 2011: precies in de maanden dat haar roman *Parnassia* uitgroeit tot bestseller, blijkt hij een zeldzame, levensbedreigende auto-immuunziekte te hebben met de ironische naam *Goodpasture*. Zijn nieren zijn onherstelbaar beschadigd en zijn leven zal nooit meer hetzelfde zijn. De schrijfster is gewend aan ziekenhuizen, houdt er zelfs van, bekent ze; al sinds haar kleuter-tijd is een ziekenhuis voor haar een 'oase van rust en veiligheid.' In een ziekenhuis wordt je leven verrassend eenvoudig, vertelt ze. Je bent niet langer bezig je leven ingewikkeld te maken, je hebt nog maar één doel: herstellen. Maar je zoon zien lijden, zien worstelen met het verlies van zijn kracht en levenslust, is heftig en aangrijpend en dat beschrijft ze prachtig, rauw, en ja, ook spannend. Het boek leest als een roman, staat op de achterflap en dat klopt; je leeft geboeid mee met het proces waarin het hele gezin terechtkomt, zelfs al weet je hoe het afloopt. Ze zijn allemaal als het ware weggeslingerd uit het centrum van hun bezigheden, ze zijn de draad kwijt en kunnen alleen maar wachten. Uiteindelijk kan de vader een nier afstaan en die niertransplantatie redt de zoon. "Eerst schonk ik Jim het leven, nu heeft zijn vader dat gedaan." Het boek is dan ook een warm pleidooi voor nierdonatie bij leven.

Josha Zwaan
Zijspoor. Een verhaal over een zieke zoon, troost en liefde
Ten Have,
192 blz., € 19,99

Niet alleen de zoon maar ook de vader herstelt razendsnel, wat de artsen niet verbaast: donoren krijgen vaak zo'n kick van hun gift, dat het hele lichaam positief reageert. "Een gezond lichaam is de basis van je bestaan," schrijft Zwaan in een passage over haar eigen ziekenhuisperikelen. "We zijn ons lichaam. Het draagt onze ziel, onze gedachten, onze wensen en daden. Het brengt onze kinderen voort. Opeens beseft ik wat ik natuurlijk een leven lang al wist: zonder dit lichaam ben ik niets. Ik zal er beter voor moeten zorgen." Ook haar zoon zal in de maanden van zijn ziekte tot die conclusie komen. Aan het eind van het boek schrijft zijn moeder: "Van een *sensation seeker* die dacht dat hij onkwetsbaar was, is hij veranderd in een bewust levende volwassene, die nog wel feest maar nu met grenzen, die sport en vier ons groente per dag eet, die iets van zijn leven wil maken."

Is dat dan de zin van ziek zijn? Zwaan wordt woedend als een antroposofische kennis begint over lessen die er in ziekten besloten liggen. "Ze heeft het over een geschenk dat Jim ontvangen heeft van de kosmos," bliest ze en het liefst had ze een koffiemok naar de bezoekerstergooid. Maar haar zoon blijkt wel geïnteresseerd en als de vrouw weg is, barst de moeder los: "Hoe kun je daar nou zo rustig naar luisteren? Het is toch gewoon verschrikkelijk wat jou overkomen is? Daar is toch geen zin in te ontdekken?" Zijn grote blauwe ogen kijken langs mij heen, alsof hij verten ziet die ik niet zie. 'Misschien heeft ze wel gelijk. Dit alles moet toch ergens goed voor zijn?'" De passage tekent de eerlijkheid en diepte van haar zelfonderzoek en dat maakt het boek nou juist zo invoelbaar. Acceptatie, ja zeggen tegen het leven zoals het is, blijkt uiteindelijk de zin. ●

➔ **Peter Nissen & Sanne Verdonck (redactie)**

Draken. Beesten van verbeelding
Hoe manifesteren draken zich in de Bijbel en in de beeldende kunst? Hoe kun je het beste met draken omgaan? Inkijkje in hoe draken zich in de loop van de geschiedenis hebben ontwikkeld.
Vantilt, 176 blz., € 19,95

➔ **Larissa MacFarquhar**
Wereldverbeteraars. Een filosofische verkenning van altruïsme
Hoe komt het dat wereldverbeteraars zo extreem goed willen doen, zelfs als dit ten koste gaat van zichzelf en hun dierbaren? MacFarquhar onderzoekt de filosofische en existentiële grenzen van onbaatzuchtigheid.
Atlas, 384 blz., € 29,99

➔ **Marjo Korpel & Johannes de Moor**
Adam, Eva en de Duivel
Over de fascinerende overeenkomsten en verschillen tussen de Kanaänitische mythen die ten grondslag liggen aan het bijbelse paradijsverhaal en het schepingsverhaal uit de Bijbel zelf.
Skandalon, 336 blz., € 29,95

➔ **Gabriël Quicke**
Brug van barmhartigheid
Gabriël Quicke brengt de kerkleer-
aar Augustinus en paus Franciscus met elkaar in dialoog. Barmhartigheid is voor beiden een belangrijk thema in hun leven.
Halewijn, 108 blz., € 17,95

➔ **Michael Puett & Christine Gross-Loh**
De weg. Wat Chinese filosofen ons over het goede leven leren
Wat hebben Chinese filosofen ons te zeggen over een goed leven? Volgens hen bereik je dat niet door 'je ware zelf' te ontdekken, maar door de weg van innerlijke beschaving en betrokkenheid te bewandelen. Een kennismaking met de Chinese filosofie.
Ten Have, 237 blz., € 19,99

Tekst: Cees Veltman
Beeld: Els Boekoog

'Kies voor jezelf is de vloek van deze tijd'

'Dit boek leert me hoe belangrijk literatuur is voor mijn vakgebied', zegt familietherapeut Else-Marie van den Eerenbeemt (1946) over 'De fakkel in het oor', een autobiografie van de Duitstalige Nobelprijswinnaar en massapsycholoog Elias Canetti.

Elias Canetti
De fakkel in het oor
Arbeiderspers, 355 blz., € 69,95

Canetti beschrijft in dit boek de tijd tussen zijn zestiende en zesentwintigste levensjaar. Hij heeft een ongewoon oog voor mensen aan de vooravond van het fascisme. En een ongewoon oor voor de geluiden die het onheil aankondigen. Hij heeft 'een fakkel in het oor'. Het was een eyeopener voor me, want ik ontdekte dat ik de kennis voor mijn hele vakgebied in de literatuur kon vinden. Veel beter dan in vakboeken. Literatuur werkt voor mij zelfs genezend. Al lezend denk ik: o wat fantastisch dat je het zo kunt zeggen.

Het boek gaat over de verhouding met zijn ouders en de vroege dood van zijn vader toen Canetti negen jaar oud was. Hij schrijft over de reactie van zijn moeder bij dat overlijden: "Met haar schreeuwen ging de dood van mijn vader

mij binnen en die heeft mij nooit meer verlaten." Die dood is een metafoor geworden voor de dood van de Europese woordcultuur waaruit hij was voortgekomen. Zijn hele leven – hij overleed in 1994 op 89-jarige leeftijd – heeft hij ertegen gevochten. Hij heeft zijn vaders dood nooit kunnen verwerken.

Canetti beschrijft de loyaliteit in het gezin en de familie. Dat is ook het grote aandachtspunt in mijn eigen werk als familietherapeut: de kracht en kwetsbaarheid van families. Hij beschermt zijn moeder tegen zijn vrouw en andersom. Hij maakt onderscheid tussen existentiële, onuitwisbare relaties en de relaties die je kiest en laat zien hoe de bescherming van beide met elkaar botst. Mijn exemplaar zit vol plakkers en strepen. Een boek moet leven voor mij, ik streep er rustig in.

Over relaties en loyaliteit bestaan nog veel misverstanden. Mede door mijn werk is wel langzamerhand doorgedrongen dat kinderen loyaal zijn aan hun ouders, tegen de klippen op. Hoe slechter de ouder, hoe trouwer het kind. Die trouw is natuurlijk fantastisch. Ook rechters en advocaten bij echtscheiding hebben daar meer begrip voor gekregen. Therapeuten en hulpverleners weten het wel als notie, maar ze kunnen er nog niet mee werken. Ze denken nog steeds dat ze een kind kunnen redden van de ouders. Het tegendeel is waar: je kunt kinderen alleen maar redden met de ouders. Mensen deloyaal maken is bijzonder schadelijk. Het is een groot misverstand te denken: ik heb niks meer met mijn ouders. Kijk maar eens wat er gebeurt als een van je ouders overlijdt. Als je relatie gebaseerd was op ontrouw aan je ouders, loopt je relatie vervolgens stuk. Als je partner heeft gezegd: laat je ouders toch los, 'kies voor jezelf' – die populaire uitdrukking is de vloek van deze tijd – gaat je huwelijk eraan. Het wemelt nu van boeken over ouders en kinderen, zie Maarten 't Hart, Adriaan van Dis, Arnon Grunberg en A.F.Th. van der Heijden. In 'Jij zegt het' van Connie Palmen – dat boek had ik nu ook kunnen kiezen – kun je leren wat een verhouding is, dat je kunt stikken in een verhouding, dat je er onderdoor kunt gaan van liefdesverdriet. Ik zou graag college geven over zo'n boek." ●

Else-Marie van den Eerenbeemt: "Literatuur geneest."

➔ **Charles Vergeer**

Wie was Paulus wel?!

Op zoek naar zijn teksten

Paulus is van fundamenteel belang voor het christendom. Maar wie was hij eigenlijk? Aan de hand van filosofische vragen wordt aandacht besteed aan de teksten van Paulus om zo een beeld te krijgen van wie hij was.

Damon, 144 blz., € 17,90

➔ **Thijs Lijster**

De grote vlucht inwaarts.

Essays over cultuur in een overzichtelijke wereld

We beschouwen de wereld steeds vaker als iets gevaarlijks waar we geen controle over hebben en dus keren we de blik naar binnen. Filosoof Thijs Lijster biedt een blik op de meest uiteenlopende fenomenen die hieraan ten grondslag liggen.

De Bezige Bij, 318 blz., € 19,90

➔ **Guus Kuijer**

De Bijbel voor ongelovigen.

Deel 5: De twee koninkrijken, Job en de profeten.

De Bijbel bevat de allermooiste verhalen uit de wereldliteratuur. Guus Kuijer vertelt ze na voor gelovigen en ongelovigen. Het vijfde deel gaat over het einde van Koningen, Job en de profeten.

Atheneum, 304 blz., € 19,99

➔ **Johan Goud (redactie)**

Door woorden gekust.

Talen van liefde

Filosofen en theologen over talen van de liefde. Ze onderzoeken de relatie tussen liefde en kennis, en de betekenis van de bijbelse uitspraak 'God is liefde'.

UitKlement, 176 blz., € 19,95

➔ **Laurens ten Kate**

De vreemde vrijheid

Vrijheid als confrontatie met het vreemde. Vrijzinnig theoloog biedt zicht op nieuwe betekenissen van oude woorden als schepping en zingeving.

Boekencentrum, 70 blz., € 11,50

Kerken met een eretitel

'Stomverbaasd' was Hugo Kolstee toen hij een aantal jaren geleden hoorde dat er in Schiedam een basiliek stond. "Ik associeerde 'basiliek' met mooie oude kerken in Frankrijk of Italië." Hij besloot uit te zoeken wat een basiliek dan wel precies is en waar ze allemaal staan. Het resultaat is de gids *Alle kathedralen en basilieken van Nederland*. Maar wat is eigenlijk het verschil tussen een kathedraal en een basiliek? "Een kathedraal is de hoofdkerk van een bisdom, de kerk waar de *kathedra*, de zetel van de bisschop staat." Een basiliek ligt iets ingewikkelder. Het woord heeft namelijk twee betekenissen. Ten eerste: "Een gebouw waarvan het middenschip hoger is dan de twee zijschepen, zodat de ramen in het hoge middenschip licht toelaten in het gebouw." Ten tweede: "Binnen de Rooms-Katholieke kerk is basiliek een eretitel voor een bijzonder kerk, ongeacht bouwvorm." De titel van basiliek wordt door de paus verleend. Nederland telt vijftientig basilieken en zeven kathedralen. Genoeg te bezoeken dus deze zomer. De meeste basilieken staan in Overijs-

sel, Limburg en Noord-Brabant. In Groningen, Friesland, Drenthe en Flevoland moeten ze het zonder doen. Twee kathedralen, die van 's-Hertogenbosch en Haarlem, zijn tevens basiliek. Dubbel de moeite waard om te bekijken! Niet alleen het kerkgebouw wordt in de gids beschreven. Ook het wonderlijk reilen en zeilen rondom het kerkgebouw komt aan de orde. Door de prachtige foto's wordt de voorpret alleen maar vergroot. Overigens worden in het boek alleen rooms-katholieke kathedralen besproken, oudkatholieke kathedralen zijn niet beschreven. In die zin klopt de titel dus niet helemaal. Maar deze gids biedt genoeg informatie voor een aantal mooie uitstapjes.

(Hannah van Moolenbroek)

Hugo Kolstee

Alle kathedralen en basilieken van Nederland

Berne Media, 303 blz., € 22,95

Reis langs het joodse leven

Verspreid over Nederland is er veel dat aan het joodse leven herinnert. Veel gebouwen, monumenten, plekken en objecten hebben te maken met de joodse cultuur, religie en geschiedenis.

Van een kleine begraafplaats in Leerdam tot het Spinozahuis in Voorburg, al deze plekken zijn opgenomen in de *Gids van joods erfgoed*. Het grootste en tevens eerste hoofdstuk van het boek gaat over de joodse plekken in Amsterdam. Dat is ook niet verwonderlijk, vroeger werd Amsterdam het Jeruzalem van het Westen genoemd. Dat het leven voor joden in Nederland niet altijd een pretje was, wordt duidelijk in de inleiding van elk hoofdstuk. Hierin wordt de geschiedenis van joden in die plaats beschreven. "De bedelingscijfers voor 1795 spreken boekdelen. Van de totale bevolking werd toen 37 procent bedeed. Bij de sefardië was dat 54 procent en bij de asjkenazië zelfs 87 procent", zo staat er in de inleiding bij Amsterdam. Maar ook buiten Amsterdam was er veel joods leven. De schrijvers van het boek hebben tientallen jaren

gewerkt om alle plekken in kaart te brengen en zich te voorzien van informatie. Daarvoor hebben ze heel Nederland doorkruist, van Limburg tot Friesland, geen provincie is overgeslagen. De gids is vlot geschreven en voorzien van toegankelijke informatie. Hierdoor is het boek ook erg geschikt voor wie (nog) niet zoveel kennis heeft over het joodse leven in Nederland. Naast foto's en illustraties beschikt elk hoofdstuk over een kaartje waarop de bezienswaardigheden staan aangegeven. Met deze gids in de hand zijn deze plekken extra de moeite waard om te bezoeken. Aan gedegen informatie over de bezochte locatie zal het dan in ieder geval niet ontbreken.

(Hannah van Moolenbroek)

Jan Stoutenbeek &

Paul Vigeveno

Gids van joods erfgoed in Nederland

Bas Lubberhuizen, 496 blz., € 39,99

